100 جىلدىق كۇرەس جولىندا جاڭا ساپارغا اتلانايلىق

□ ئەتلشى دىك رۇيشۋان

”گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭنان“ ”شعاناق رايونىنا“ دەيىن

ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋىنداعى 100 جىلدىق ”قىزىل يزدەر“

گۇاڭجوۋ قالاسى يۇەشيۇ وڭتۇستىك جولى شعىس يۇانحىك كوشەسىندەگى 3 ـ نومىردە، بىيك عيماراتتار اراسىدا قىزىل ئەتۇستى ئەبىر شاعىن عيمارات بوي كوتەرىپ تۇر.

بۇل جەر كەزىندە چيڭ پاتشالىعىنىڭ سوڭعى مەزگىلىندەگى گۇاڭدۇڭ تەڭىز ارميا تيدۇى لي جۇننىڭ گۇلباقشالى سايابجايى بولاتىن. 96 جىلدىق الدىندا شاڭحاي حالقىنىڭ 30 ـ ماميىر يمپەرياليزمگە قارسى وتانشىلدىق قوزعالىسىنا قولداۋ كورسەتۇ ئۇشىن، دابىرالى جۇمىس تاستاۋ قوزعالىسى گۇاڭجوۋ مەن شياڭگاڭدى شارپىدى، ونىڭ باسشىلىق قۇرىلىمى ـــ گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جۇمىس تاستاۋ كوميتەتى وسى ارعا ورنالاسقان بولاتىن.

1925 ـ جىلى 6 ـ ايدا 30 ـ ماميىر قاندى وقيعادان كەيىن، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتى گۇاڭجوۋ ۋاقتشا كوميتەتى مەن جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتى دىك جۇگشيا، سۇ جاۋجىك قاتارلى 5 ادامنان قۇرالعان پارتيا ۇيىرمەسىن شياڭگاڭعا بارىپ، جۇمىس تاستاۋدى ۇيىمداستىرۋعا جىبەردى. 6 ـ ايدىك ورتا شەنىندە جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتى تاعى ەكى جۇيىپو، چىن يانىنيان قاتارلى 6 ادامنان قۇرالعان پارتيا ۇيىرمەسىن گۇاڭجوۋداعى شەتەلدىكتەرگە قىزمەت وتەيتىن جۇمىسشىلاردىڭ جۇمىس تاستاۋىن قوزعاۋعا جاۋاپتى بولۋعا جانە شياڭگاڭداعى جۇمىس تاستاعان جۇمىسشىلاردى ۇيىمداستىرۋعا، قابىلداۋعا جىبەردى.

6 ـ ايدىك 19 ـ كۇنى شياڭگاڭداعى ماتروستار، ترامۋاي، باسپا جۇمىسىنداعى جۇمىسشى ۇيىمدار الدىمەن جۇمىس تاستادى، قالعان جۇمىسشى ۇيىمدارى دا ىلە ـ شالا ئۇن قوستى. جۇمىس تاستاعان جۇمىسشىلار انگليا يمپەريالىستەرىنىڭ كەدەرگى جاساۋى مەن سەس كورسەتۇىنە قاراماستان، گۇاڭدۇڭنىڭ جەر ـ جەرىنە قايتتى. گۇاڭجوۋ شاجىدەگى قاندى وقيعانىڭ تۇىلۇى جۇڭگو حالقىنىڭ ۇلت نامىسىن ونان ارى قوزعاپ، اناعۇرلىم كوپ جۇمىسشى جۇمىس تاستاۋشىلار لەگىنە قوسىلدى.

”گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جۇمىسشىلار قوزعالىسىنا ئەبىر قۇرىلىم باسشىلىق ەتكەن، ەكى جەردەگى جۇمىسشىلار ئوزارا ىقپالداسىپ، باستان ـ اياق ەرەكشە قويۇ بايلانىستى ساقتاعان“، ـ دەيدى گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جاپپاي جۇمىس تاستاۋ ەسكەرتكىش سارايىنىڭ تەتە اعا زەرتتەۋشىسى فىك حۇي.

جۇمىس تاستاۋعا ئونمەدى تۇردە باسشىلىق ەتۇ ئۇشىن، جۇڭحۋا مەملەكەتتىك باس جۇمىسشى ۇيىمى مەن جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتى گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جۇمىس تاستاعان جۇمىسشىلار قۇرىلتايى مەن جۇمىس تاستاۋ كوميتەتىن قۇرىپ، ونى جۇمىس تاستاۋدىڭ ەڭ جوعارى ئىس قاراۋ ورگانى مەن ەڭ جوعارى اتقارۋ ورگانى ەتتى.

وسى جولعى جاپپاي جۇمىس تاستاۋ 16 ايعا جالعاسىپ، قاتىناسقان ادام سانى 250 مىڭعا جەتتى. جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسىنىڭ باسشىلىعىندا گۇاڭجوۋ مەن شياڭگاڭ جۇمىسشىلارى جۇدىرىقتاي جۇمىلىپ، سياقتى جۇمىسشى ۇيىمدار الدىمەن جۇمىس تاستادى، قالعان جۇمىسشى ۇيىمدارى دا ىلە ـ شالا ئۇن قوستى. جۇمىس تاستاعان جۇمىسشىلار انگليا يمپەريالىستەرىنىڭ كەدەرگى جاساۋى مەن سەس كورسەتۇىنە قاراماستان، گۇاڭدۇڭنىڭ جەر ـ جەرىنە قايتتى. گۇاڭجوۋ شاجىدەگى قاندى وقيعانىڭ تۇىلۇى جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى قۇرىلعان العاشقى توستا جۇڭگونىڭ توڭكەرىستىك قوزعالىستارىنا باسشىلىق ەتۇىنىڭ ماڭىزدى امالياتى. ونىڭ ۋاقىتى ۇزاق، كولەمى كەڭ، ۇيىمداسۋى قاتاڭ، جۇڭگو جۇمىسشىلار قوزعالىسى تاريحىندا بۇرىن بولىپ كورمەگەن، دۇنيە ئجۇزى جۇمىسشىلار قوزعالىسى تاريحىندا دا سيرەك كەزدەسەدى.

بۇگىنگى گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جۇمىس تاستاۋ كوميتەتىنىڭ كونە جۇرتىندا گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جاپپاي جۇمىس تاستاۋ ەسكەرتكىش سارايى قۇرىلعان. ول اناعۇرلىم كوپ جۇمىسشىلاردىڭ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى قوسىنىا كىرىپ، پارتيانىڭ ەڭ بەرىك، سەنىمدى تاپتىق نەگىزىنە اينالاندىعىنىڭ كۇشى؛ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسىنىڭ جەدەل زورايىپ، جۇرت تىلەگىن ۇيىستىراتىن، يمپەريالىزمگە قارسى تۇرىپ ۇلت ازاتتىعى كۇرەسىنىڭ تۇىنكوتەرگەن ۇلى ساياسي پارتياعا اينالعاندىعىنىڭ كۇشى؛ پارتيانىڭ باسشىلىعندا شياڭگاڭدى، اۋمىندى قامتىعان ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋى ئوڭىرىنىڭ ازاتتىق پەن دامۇعا بەت العان ”قىزىل ئىزىنىڭ“ يمپەريالىزم مەن ميللىتاريستەرگە قارسى كۇرەسكە بەلسەنە قاتىناسپ، گۇاڭدۇڭداعى توڭكەرىستىك بازالارىن دىڭ بىرلىككە كەلۋىنە ماڭىزدى ۇلەس قوسىپ، گۇاڭجوۋ توڭكەرىستىك ۇكىمەتىنىڭ پارمەندى تىرەگىنە اينالدى.

گۇاڭجوۋ مەن شياڭگاڭداعى دابىرالى جاپپاي جۇمىس تاستاۋ ـــ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى قۇرىلعان العاشقى توستا جۇڭگونىڭ توڭكەرىستىك قوزعالىستارىنا باسشىلىق ەتۇىنىڭ ماڭىزدى امالياتى. ونىڭ ۋاقىتى ۇزاق، كولەمى كەڭ، ۇيىمداسۋى قاتاڭ، جۇڭگو جۇمىسشىلار قوزعالىسى تاريحىندا بۇرىن بولىپ كورمەگەن، دۇنيە ئجۇزى جۇمىسشىلار قوزعالىسى تاريحىندا دا سيرەك كەزدەسەدى.

بۇگىنگى گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جۇمىس تاستاۋ كوميتەتىنىڭ كونە جۇرتىندا گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭ جاپپاي جۇمىس تاستاۋ ەسكەرتكىش سارايى قۇرىلعان. ول اناعۇرلىم كوپ جۇمىسشىلاردىڭ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى قوسىنىا كىرىپ، پارتيانىڭ ەڭ بەرىك، سەنىمدى تاپتىق نەگىزىنە اينالاندىعىنىڭ كۇشى؛ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسىنىڭ جەدەل زورايىپ، جۇرت تىلەگىن ۇيىستىراتىن، يمپەريالىزمگە قارسى تۇرىپ ۇلت ازاتتىعى كۇرەسىنىڭ تۇىنكوتەرگەن ۇلى ساياسي پارتياعا اينالعاندىعىنىڭ كۇشى؛ پارتيانىڭ باسشىلىعندا شياڭگاڭدى، اۋمىندى قامتىعان ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋى ئوڭىرىنىڭ ازاتتىق پەن دامۇعا بەت العان ”قىزىل ئىزىنىڭ“ كۇشى.

1941 ـ جىلى 12 ـ ايدا جاپون ارمياسى شياڭگاڭدى باسىپ الدى. زور توپتاعى ايگىلى وتانشىل دەموكراتتار، مادەنيەت سالاسىنداعى قايراتكەرلەر جانە حالقارالىق دوستار تىعىرىقتا قالىپ، جاپون قاراقشىلارىنىڭ ئتىنتىپ تۇتقىندالۋىنا تاپ بولىپ، حاۋپىتى جاعدايدا قالدى. قىسىلتاياڭ ساتتە، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتى مەن ورتالىق كوميتەت وڭتۇستىك بيۇروسىنىڭ باسشىلىعندا 8 ـ ارميانىڭ شياڭگاڭداعى ئىس باسقارماسى، گۇاڭدۇڭداعى پارتيا ۇيىمى، سوندىاي ـ اق ونىڭ باسشىلىعندا دۇڭجياڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى پارتيزاندار اترەتى قارلىلار كۇش بىرىكتىرە سەلبەسپە، قۇتقارۋ جۇمىستارىن ۇيىمداستىردى.

بۇرىن بولماعان مۇندىاي جاسىرىن قۇتقارۋ 6 ايدان استام ۋاقىتقا جالعاستى، تەڭىز جولى مەن قۇرلىق جولى سىندى ەكى جاسىرىن جول ارقىلى حى شياڭنيڭ، لىۋ يازى، لياڭ شۇمىڭ، ماۋدۇن، زوۋ تاۋفىن... مادەنيەت سالاسىنداعى كوپتەگەن ايگىلى قايراتكەرلەر مەن وتانشىل دەموكراتتار امان ـ ەسەن شەگىندىرىلدى.

ەڭ سوڭىندا شياڭگاڭ ـ جيۇلۇڭ رايوننان مادەنيەت سالاسىنداعى قايراتكەرلەردەن 300دەن استام ادام باسقا سالاداعى قايراتكەرلەردەن 800دەن استام ادامەن بىرگە قۇتقارىلدى، سونىمەن بىرگە 2000نان استام وتانشىل جاستىڭ ىشكى وڭىرگە بارىپ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسقا قاتىناسۋىنا كومەكتەستى. ماۋدۇن مۇنى ”جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىس باستالعاننان بەرگى ەڭ ۇلى قۇتقارۋ قىزمەتى“ دەپ اتاسا، شيا يان: ”بۇل ناعىز جان قيماس جاقىندىق، تاعدىرلاستىق“، ـ دەپ تەبىرەندى.

ارقىراي اققان جۇجياڭ وزەنى مۇحيتقا قۇيىلىپ جاتىر. مەملەكەت پەن ۇلتتىڭ 100 جىلدىق الماعايىپ وزگەرىسىنىڭ كۇشى بولعان ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋى ئوڭىرى پارتيانىڭ باسشىلىعندا سوتسياليزم قۇرىلسى مەن رەفورما جاساۋدىڭ، ەسىك اشۋدىڭ جاڭا تاراۋىنا تاعى جازدى.

1980 ـ جىلى پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ ئەبىر تۇتاس ورنالاستىرۋىندا شىنجىن، جۇحاي ەكونوميكالىق ەرەكشە رايوندارى قۇرىلدى، ”كوكتەم حيكاياسى“ وسى ارادان شعاندادى.

ئار كۇنى تاڭەرتەڭ ۋەلوسيپەدپەن 30 شاقىرىم السىتاعى شىكوۋ كەمەجايىنا بارىپ زات الىپ، ونان سوڭ قايتىپ بارىپ لوحۋعا اپارىپ ساتاتىن جاعداي شىنجىن قالاسى لى ـ انجۇي ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ القا باستىعى جاڭ چيڭجيەنىڭ ئالى ەسىندە. ”20 ـ عاسىردىڭ 80 ـ ، 90 ـ جىلدارىندا لوحۋدىڭ بارلىق جەرىندە ساۋدا جاساۋعا بولاتىن“، ـ دەيدى ول.

رەفورما جاساۋدىڭ، ەسىك اشۋدىڭ الدىڭعى شەبى گۇاڭدۇڭنىڭ شياڭگاڭمەن، اۋمىنمەن بايلانىسى بارعان ساينى نىعايىپ، ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋى الەمدەگى ەڭ ماڭىزدى جاساۋ جانە ساۋدا ماڭىزدى قالاشىعىنا اينالا باستادى.

2019 ـ جىلى جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتى، مەملەكەتتىك كەڭەس «گۇاڭدۇڭ، شياڭگاڭ، اۋمىن ۇلكەن شعاناق رايونىنىڭ دامۋ جوباسى باعدارلاماسىن» باسپ تاراتىپ، ۇلكەن شعاناق رايونى قۇرىلىسى سىندى مەملەكەتتىك ستراتەگيانى باستادى. الەمدىك دەڭگەيدەگى قالا شوعىرى، حالقارالىق عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋ ورتالىعى، ”ئبىر بەلدەۋ، ئبىر جول“ قۇرىلىسىنىڭ ماڭىزدى تىرەگى، قونىسقا جايلى، كاسىپكە ىڭعايلى، سايالحاتقا قولايلى ساپالى تۇرمىس شەڭبەرى... جاڭا داۋىردەگى تاماشا كورىنىستەر وسى ارادا ايگىلەندى.

”بۇكىل ولكەنىڭ كۇشىن جۇمىلدىرىپ، گۇاڭدۇڭ، شياڭگاڭ، اۋمىن ۇلكەن شعاناق رايونى مەن شىنجىن الدىمەن ۇلگى كورسەتۋ رايونى قۇرىلىسىن ىلگەرىلەتىپ، گۇاڭجوۋ، شىنجىن ’ەكى قالانىڭ‘ بىرلەسىپ قيمىلداۋىن ىلگەرىلەتىپ، ’ەكى رايون‘ قۇرىلىسىنىڭ تۇلعالىق اسەرىن، شوعىرلاندىرۋ اسەرىن، سايكەستىلىك اسەرىن، ستراتەگيالىق اسەرىن، شارپۋ، جەتەكتەۋ اسەرىن تولىق قاۋلاتۋ كەرەك“ دەلىندى 2021 ـ جىلعى گۇاڭدۇڭ ولكەلىك ۇكىمەتتىڭ قىزمەت بايانداماسىندا.

”گۇاڭجوۋ ـ شياڭگاڭنان“ ”شعاناق رايونىنا“ دەيىن تاياۋ 100 جىلدان بەرى ۇلكەن جۇجياڭ اتراۋىنداعى ”قىزىل يزدەر“ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسىنىڭ بۇكىل ەل حالقىن باستاپ گۇلدەنۋ، بايۋ، قۇدىرەتتەنۋگە بەت العان اسەرلى ئدۇبىرىن شعاندادى.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 1 ـ ايدىڭ 26 ـ كۇنى گۇاڭجوۋدان بەرگەن حابارى)

ۇشقىن . مۇرات . بورىش

ـــ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان استىرتىن پارتيا ۇيىمى قۇرىلعان كونە جۇرتقا ساپار

□ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ ئتلشىسى پاڭ مەڭگۇاڭ

قالىڭ اۆتوكولىك قايشالىسىپ، ادامدار ساپىرىلىسىپ جاتاتىن ىرگەدەگى جاستار جولىنداي ەمەس، ”كوكتەم قالاسى“ كۇنمەڭنىڭ قالا ورتالىعىنداعى جيەشياۋ تار كوشەسى ىلگ ـ جىڭسز ۇزىننان ـ ۇزاققا سوزىلىپ جاتادى، كوشەدە بىرنەشە شاعىن ئدامحانا، ۇساق ـ تۇيەكتەر دۇكەنى شاشىراي ورنالاسىپ، قاراپايىم ئومىر لەبى ايرىقشا مەن مۇندالاپ تۇرادى. كوكشىل تاس تاقتايشالاردى باسىپ الدىعا جۇرە بەرسەڭىز، كوك كەرپىشتى، اق قابىرعالى يۇنناننىڭ ئداستۇرلى سحيۋان اۋلاسى تار كوشەنىڭ تۇبىندە جىم ـ جىلاس مۇلگىپ تۇرادى، بۇل جەر جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان استىرتىن پارتيا ۇيىمى قۇرىلعان جەر.

90 نەشە جىلدىڭ الدىنداعى ئبىر كەشتە، يۇنناندىعى ئبىرىنشى پارتيا ياچەيكاسى مىنە وسى جەردە دۇنيەگە كەلگەن.

1926 ـ جىلى 11 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى لي شين، جوۋ شياۋ، ۋ چىڭ، حۋاڭ لىشىڭ، ياڭ جيڭشان قاتارلى كوممۇنيستەر ئتۇن قاراڭعىسىن جاملىپ جيەشياۋ تار كوشەسىندەگى جوۋ شياۋدىڭ ۇيىندە پارتيا مۇشەلەرىنىڭ 1 ـ رەتكى ئماجلىسىن جاسىرىن اشتى.

ماجلىستە جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتىنىڭ ۇيعارۋىمەن، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان ارنايى ياچەيكاسى رەسمي قۇرىلىپ، يۇنناننىڭ العاشقى ايەل كوممۇنيسى ۋ چىڭ ارنايى ياچەيكانىڭ شۇجيى بولدى.

”بۇل يۇنناندىعى العاشقى پارتيا ياچەيكاسى، يۇنناندىعى ئار ۇلت حالقىنىڭ وسىدان باستاپ جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسىنىڭ باسشىلىعندا شىت جاڭا توڭكەرىس ساپارىنا اتتانعاندىعىنىڭ بەلگىسى سانالادى“، ـ دەيدى يۇننان ولكەلىك پارتكوم پارتيا تاريحىن زەرتتەۋ كەڭسەسى 1 ـ باسقارماسىنىڭ 1 ـ دارەجەلى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋشىسى چىن زۇيىڭ.

1926 ـ جىلى، ۇلى توڭكەرىس جويقىن دۇبىرمەن ورىستەتىلىپ جاتقان كەز. سولتۇستىككە جازا جورىق سوعىسى باستالۋ الدىندا تۇرعان، يۇنناننىڭ اسكەري ئامىرشىسى تاڭ جيياۋ مەن ونىڭ شەڭگەلىندەگى يۇننان ارمياسى سولتۇستىككە جازا جورىقتىڭ ارتقى شەبىندەگى اۋىر كومەسكى حاۋپىكە اينالادى. مىنە وسى جاعدايدا جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتى يۇنناندىق كومموۋنيست لي شيندى يۇننانعا قايتىپ استىرتىن پارتيا ۇيىمىن قۇرۋعا جىبەردى.

جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان ارنايى ياچەيكاسى قۇرىلعان سوڭ، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى گۇاڭدۇڭ رايوندىق كوميتەتىنىڭ نۇسقاۋى بويىنشا تاڭ جيياۋدىڭ كەرتارتپا ۇستەمدىگىن اۋدارىپ تاستاۋ كۇرەسىن بەلسەنە ورىستەتەدى. ارنايى ياچەيكا يۇنناندىعى ميليتاريستەردىڭ اراسىندىعى قايشىلىقتان پايدالانىپ، يۇنناندىعى 4 بەكىنىس باسىن بىرلەسىپ ”تاڭ جيياۋدى اۋدارۋ“ كوتەرىلىسىن قوزعاۋعا ئساتتى جۇملدىرىپ، 1927 ـ جىلى 2 ـ ايدىڭ 6 ـ كۇنى تاڭ جيياۋدى تاعىنان تايدىرادى.

ميليتاريست تاڭ جيياۋدىڭ وماقاسۋى يۇنناندىعى ئار ۇلت حالقىنىڭ كۇرەس ىنتاسىن بارىنشا جىگەرلەندىرەدى. يۇننان پارتيا ۇيىمىنىڭ باسشىلىعندا تولاسسز تۇىلعان جۇمىسشىلار قوزعالىسى، شارۋالار قوزعالىسى، وقۋشىلار قوزعالىسى جانە ايەلدەر قوزعالىسى بۇىرقانعان جويقىن تاسقىندداي فەودال ميليتاريستەردىڭ ۇستەمدىگىنە سوققى بەردى. پارتيا ۇيىمى يۇنناندا شاپشاڭ دامىدى. 1928 ـ جىلدىڭ سوڭىنا كەلگەندە بۇكىل يۇننان ولكەسىندەگى پارتيا، وداق مۇشەلەرى مولايىپ 600 نەشە ادامعا جەتتى.

ايتكەنمەن، جياڭ جيەشىنىڭ 12 ـ ئساۋىر كەرى توڭكەرىستىك ساياسي وزگەرىسىن قوزعاۋىنا مەگزەس، بۇكىل ەلدەگى توڭكەرىس جاعدايى كۇرت وزگەرىپ، يۇنناننىڭ اكىمشىلىك دستەرىن مەڭگەرىپ وتىرعان لۇڭ يۇن جياڭ جيەشىنىڭ كومپارتياعا قارسى ويىن ۇستانىپ، كوممۇنيستىك پارتيا مۇشەلەرىن ورشەلەنە قۋعىنداپ، تۇتقىندداي باستايدى.

1929 ـ جىلى 5 ـ ايدا لي شين جۇمىسشىلاردىڭ قارۋلى كوتەرىلىسىن قوزعاۋعا دايىندالىپ جاتقاندا باقتىقا قارسى قولعا تۇسەدى، ول اباقتىدا باس يمەي، پارتيانىڭ دارىپتەمەلەرىن ۇزدىكسىز ۇگىتتەي بەرەدى، كەيىن قاتىگەزدىكپەن ئولتىرىلىپ، نە بارى 32 جاسىندا قۇربان بولادى. 1930 ـ جىلدىڭ سوڭىندا ساتقىننىڭ وپاسزدىعى سەبەبىنەن، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان ولكەلىك كوميتەتىنىڭ شۇجيى ۋاڭ دىسان جانە ەرلى ـ زايىپتى ۋ چىڭ مەن لي گوجۋ ىركەس ـ تىركەس تۇتقىندالادى.

جاۋدىڭ قورقىتۋى، شىرعالاۋى الدىندا ۋاڭ دىسان يلىكپەي، اباقتىدا جان تەبىرەنتەرلىك وسيەت حات جازادى. ول وسيەت حاتىندا اكەسىنە بىلاي دەيدى: ”ۇلىڭزدا قازىر جان ئتانىن ادامزاتقا ارناۋعا بەل بايلاۋدان باسقا جول قالعان جوق!“.

”ۋ چىڭ تۇتقىنعا تۇسكەندە اۋىراياق بولعاننا بىرنەشە اي بولعان ەدى، ئبىراق ول اۋىر جازا، ئولىمشى سوققى الدىندا تىنتىەي دە باس يمەيدى“. كۇنمىڭ قالالىق پارتكوم پارتيا تاريحىن زەرتتەۋ كەڭسەسى جيناۋ ـ قۇراستىرۋ 1 ـ باسقارماسىنىڭ باستىعى دۇڭ ياڭ بىلاي دەيدى: ”اباقتىدا ۋ چىڭ تاعى مۇڭداس سەرىكتەرىن بەلسەنە كۇرەس جۇرگىزۋگە ىنتالاندىرادى. ول: ئبىر كومموۋنيستىك ئومىرى شايقاسپەن وتەتىن ئومىر بولماق، تۇرمەگە تۇسپەگەن كەزدە توڭكەرىسپەن اينالىسۋ كەرەك، تۇرمەگە تۇسكەن سوڭ دا توڭكەرىسپەن شۇعىلدانۋ كەرەك. مىنا ئومىردىڭ توزاعىندا، جاۋمەن 100 ەسە جۇرەكتىلىكپەن كۇرەس جۇرگىزۋ ئتىپتى دە قاجەت، ـ دەگەن.

1931 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى 32 جاستاعى ۋاڭ دىسان، 30 جاستاعى ۋ چىڭ جانە 24 جاستاعى لي گوجۋ ەرلىكپەن قۇربان بولادى.

جلدار جىلستاپ، ايالسز ۋاقىت زىمىراپ وتە شقتى. نە ئبىر توڭكەرىسشىل اعا بۇىندار وققا كەۋدە توسىپ، دستىق قانىن توككەن يۇنلىڭنىڭ بايتاق دالاسىندا بۇگىنگە كونە بەينە شىت جاڭا كۇيگە ەندى. 2020 ـ جىلى 11 ـ ايدا يۇنناندىعى ەڭ سوڭعى 9 كەدەي اۋدان كەدەيلىك قالپاعىن الىپ تاستاعاندىعىن جاريالادى. وسىعان دەيىن يۇنناندىعى 88 كەدەي اۋدانىنىڭ كەدەيلىك قالپاعى تۇگەل الىنىپ، 8 ميللىيون 800 مىڭنان استام اۋىل ـ قىستاق كەدەي حالقى تۇگەلدەي كەدەيلىكتەن ارىلدى. ۇرپاقتان ـ ۇرپاققا جالعاسقان توڭكەرىسشىل اعا بۇىندارىنىڭ جۇڭگو حالقىن باقتىقا كەنەلتۋ، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋىن جۇزەگە اسىرۋ اۋەلگى ماقساتى مەن بورىشى شىندىققا اينالىپ كەلدى.

جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان استىرتىن پارتيا ۇيىمى قۇرىلعان كونە جۇرتتا ايالداپ، ۇزاق ەكسكۇرسيالاپ شققان كۇنمىڭ قالاسىنىڭ تۇرعىنى تاۋ جىڭ: ”ئبزدى بۇگىنگى تاماشا ومىرگە جەتكىزگەن اعا بۇىندارىنىڭ دستىق قانى“، ـ دەيدى تەبىرەنە.

1991 ـ جىلى يۇننان ولكەلىك پارتكومنىڭ بەكتۇىمەن، جۇڭگو كومموۋنيستىك پارتياسى يۇننان استىرتىن پارتيا ۇيىمى قۇرىلعان كونە جۇرتقا رەتتەلگەن سوڭ ەل ـ جۇرتقا اشىلدى، سوندىاي ـ اق يۇنناننىڭ وتانشىلدىق تاربيە بازاسىنا اينالدى. كەيىنگىلەردىڭ وسىناۋ داڭقتى دا قاسىرەتتى توڭكەرىس تاريحىن ەسكە الۋى ئۇشىن، شاكەنەدەي شاعىن اۋلا دىسان، لي شين، لي گوجۋ، ۋ چىڭ قاتارلى توڭكەرىسشىل اعا بۇىندارىنىڭ مۇسىندەرى، سۇرەتتەرى قويىلدى.

”ئار جىلى ئبىز ەكسكۇرسيالاۋعا كەلگەن نەشە 10 مىڭ ادامدى قابىلداي ىمز، پارتيا مۇشەلەرى شاعىن اۋلادا اعا بۇىندارىنىڭ حيكايالارىنا قۇلاق ئتۇرىپ، پارتياعا كىرۋ سەرتىن قايتا پىسىقتايدى، تالاي ادام كوزدەرىنە جاس الادى“، ـ دەيدى ئتۇسىندىرۋشى ياۋ چۇن.

قىس كۇنىندەگى مەيىرلى كۇن استىندا، يۇنناننا توڭكەرىستىڭ ۇشقىنىن شاشقان جيەشياۋ تار كوشەسى جىم ـ جىرت قالپىندا جىلى شۇاق شاشىپ تۇر.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 1 ـ ايدىڭ 27 ـ كۇنى كۇنمىڭنەن بەرگەن حابارى)